

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za kulturo, znanost, šolstvo in šport

Številka: 500-01-3/2019/12
Ljubljana, 17. 5. 2019

Komisija Državnega sveta za kulturo, znanost, šolstvo in šport je na podlagi drugega odstavka 56. člena Zakona o Državnem svetu (Uradni list RS, št. 100/05 - uradno prečiščeno besedilo, 95/09 – odl. US, 21/13 - ZFDO-F) in 20. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14 in 26/15) sprejela naslednje

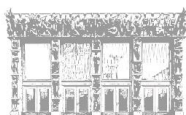
M n e n j e

k obravnavi problematike zdravstvenega varstva zaposlenih v kulturi in umetnosti

Komisija Državnega sveta za kulturo, znanost, šolstvo in šport je na 15. seji 17. 5. 2019 na pobudo člana komisije ter predstavnika kulture in športa v Državnem svetu Janoša Kerna obravnavala problematiko zdravstvenega varstva zaposlenih v kulturi in umetnosti.

Pobudnik je utemeljil razloge za razpravo, ki so jo spodbudili predstavniki interesnih skupin s področja kulture in umetnosti zlasti uprizoritvenih umetnosti (Združenje dramskih umetnikov Slovenije, Zveze društev slovenskih filmskih ustvarjalcev, Društva avdiovizualnih igralcev). Glede na to, da je strokovna javnost že pripravila izhodišča za ureditev zdravstvene oskrbe ustvarjalcev različnih umetnosti oz. ustanovitev t. i. specialistične ambulante, je bila razprava namenjena iskanju možnih načinov, kako realizirati omenjeni projekt.

Predstojnica Kliničnega inštituta za medicino dela, prometa in športa prof. dr. Metoda Dodič-Fikfak je predstavila posebnosti umetniških poklicev oz. poklicev s področja kulture z vidika poklicnega tveganja za telesne in duševne bolezni ter poškodbe delavcev. Izpostavila je bolezni in poškodbe nekaterih poklicev z omenjenih področij kot posledico neurejenega varstva zdravja pri delu. Primeroma je navedla instrumentaliste in plesalce, ki se soočajo s sindromom čezmerne obremenitve in posledičnimi poškodbami ter kostnomišičnimi boleznimi. Slikarji, kiparji in keramiki obolevajo za rakovimi boleznimi zaradi karcinogenosti materialov (kot so pigmenti svinca, živega sreba, niklja, arzena, aluminija, mangana, kadmija, kobalta, kroma, cianidov, težkih kovin, benzidina ter topil petroleja, terpetina), s katerimi delajo, kiparji pa zaradi izpostavljenosti kamnu, keramiki, vosku, plastiki, vibracijskim boleznim, boleznim novih tehnologij (škodljivi delci v 3D tiskalnikih), okvari sluha (razvoj zaznavne naglušnosti) itd.; igralci so ranljivi zaradi hrupa, slabe osvetlitve oz. bleščanja, nezavarovanih robov odra, težkih odrskih kulis in rekvizitov, respiratornih iritantov, pirotehničnih sredstev, psiholoških dejavnikov tveganja itd.; za restavratorje je kritičen sindrom rotatorne manšete ramenskega sklepa. Dejavniki tveganja so še neregularni delovni čas, podaljšani delovnik, nočno delo, psihološki stresorji in prekarost. Predstavnica SVIZ iz Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije je navedeno dopolnila s tem, da so tudi arheologi pri svojem delu izpostavljeni omenjenim različnim tveganjem, kot na primer pri terenskem delu v slabih vremenskih razmerah in v neobičajnih pozah. Ob tem je predstojnica posebej opozorila, da so pomembni tako

60
LET
STAVBE

ozaveščanje kot vzgoja in izobraževanje delodajalcev ter delojemalcev – ustvarjalcev o nevarnostih poklicnega tveganja. Okolje oz. prostor je treba prilagoditi načinu dela in ustvarjanja; zaposleni v umetnostih in kulturi morajo sodelovati pri graditvi oz. obnavljanju objektov in prostorov, kjer delajo. Predlagala je, da se lahko v okviru zdaj veljavne zakonodaje organizira specialistična zdravstvena obravnava zaposlenih v umetnostih in kulturi tako, da se organizira medicinski tim, v kateri bodo zdravnik in medicinska sestra s specialnimi znanji ter fizioterapevt, ki delajo s temi zaposlenimi. Pacienti, ki bi jih ta tim obravnaval, bi morali imeti pravico, da so na nadaljnje zdravljenje k specialistom napoteni brez čakalnih dob.

Predstavniki stanovskih organizacij s področja umetnosti in kulture so v razpravi opozorili na vrsto tveganj za zdravje s področja njihovega dela oz. ustvarjanja. V javnih zavodih je to v prvi vrsti razkorak med zahtevami dela in statusa zaposlenih ter priložnostmi, ki omogočajo samo preživetje ali umetniško kariero, ter neozaveščenostjo in zanemarjanjem svojega zdravja. Okolja, prostori, delovna sredstva in materiali, s katerimi delajo, so neustrezni, celo nevarni z vidika osnovnih standardov za varovanje zdravja oz. preprečitev poškodb. Ustvarjalci se poleg tega soočajo še z zahtevami in posledično pritiski zaradi npr. izvedbe programa oz. sporeda predstav, koncertov in drugih dogodkov, rokov za dokončanje dela, zahtev vlagateljev in omejevanja stroškov, ki silijo zaposlene oz. ustvarjalce k tveganim ravnanjem in opustitvi skrbi za lastno zdravje, pri čemer so še posebej prizadeti prekarni delavci. To posledično vodi do poškodb in dolgotrajnih bolezenskih stanj, kar lahko pomeni izgubo dela, službe, konec kariere, poslovnih in poklicnih priložnosti. Opozorili so na neustrezen odnos delodajalcev do zaposlenih, ki ozaveščanju o pomenu varnosti pri delu ne namenjajo posebne pozornosti - tudi zaradi pritiska izvedbe programa v okviru poslovnega načrta. Izpostavili pa so tudi, da tudi splošni zdravniki nimajo posebnega posluha za poklicna tveganja, zato bi bil dostop do t. i. specialistične ambulante nujen. Zaradi številnih posebnosti njihovega dela in ustvarjanja se predlaga tudi beneficiran staž za nekatere poklice, pri katerih so tveganja še posebej izrazita.

Prisotni ustvarjalci so predstavili mednarodni vidik problematike in navedli dva priročnika Mednarodne zveze igralcev (FIA) iz leta 2007 z naslovom Nastopajte varno: uprizoritvene umetnosti in Film in televizija, ki navajata minimalne priporočene zdravstvene in varnostne smernice za nastopajoče umetnike v uprizoritvah ali v filmu in na televiziji. Sindikat zaposlenih v umetnosti in kulturi je priročnika prevedel in objavil na spletnih straneh, vendar dokumenta kljub njihovem prizadevanju nista dosegla izobraževalnega učinka oz. se z njima niso seznanili niti umetniki niti vodstva zavodov niti strokovnjaki za področje zdravja in varnosti pri delu. Poleg tega so ob večletnim sodelovanjem evropskih socialnih partnerjev združeni v EAEA - European Arts and Entertainment Alliance (FIA, FIM, EURO MEI) in PERLE (Live Performance Europe on the employers' side), Generalnega direktorata za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje ter Evropske agencije za varnost in zdravje pri delu nastala interaktivna spletna orodja za oceno tveganja in varnosti pri delu. Partnersko Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter Inšpektorat omenjena dokumenta in povezave spletnih orodij nista predstavila.

Predstavniki Ministrstva za kulturo, Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in Ministrstva za zdravje so se zavzeli, da bi ta večplasten problem zdravja in varstva pri delu obravnavali celovito in ob resorski uskladitvi sprejeli ukrepe, s katerimi bo mogoče v okviru veljavne zakonodaje temu problemu nameniti več pozornosti in uveljaviti že nakazane rešitve. Opozorili pa so, da se morajo pri tem dejavneje vključiti tudi vodstva javnih zavodov oz. delodajalci in delovati v smeri zmanjšanja zdravstvenega tveganja za zaposlene. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti pa je že vključeno v dva projekta (v enem skupaj z Ministrstvom za kulturo in Ministrstvom za javno

upravo), ki prekarno delo obravnava s pravnega, ekonomskega, socialnega in zdravstveno varnostnega vidika.

Državni svetniki in člani komisij so podprli stanovske organizacije v umetnosti in kulturi pri prizadevanju za izboljšanje zdravja in varnosti pri delu oz. ustvarjanju ter izpostavili odgovornost pristojnih ministrstev pri ureditvi razmer. Poudarili so, da je preventivna skrb za zdravje zaposlenih oz. ustvarjalcev s področja umetnosti in kulture pomembna za obvladovanje specifičnih tveganj za zdravje tako s človeškega kot kariernega vidika, saj ohranja in razvija ustvarjalni potencial, s poslovnega vidika pa zmanjšuje pritisk na finančni položaj zavodov in posameznikov – torej je cenejša. Izpostavili so tudi možnosti sodelovanja med državo in občino pri organiziranju t. i. specialistične ambulante oz. pri vzpostavitvi podpornega okolja z vidika zagotovitev ustreznih sredstev in medicinskega kadra. Obenem so opozorili, da je zdravo življenjsko okolje tudi ena od ustavnih pravic, za uresničevanje katere mora skrbeti država.

* * *

Komisija za kulturo, znanost, šolstvo in šport podpira pobudo za ustanovitev dispanzerja oz. enote za varstvo zdravje pri delu za zaposlene v kulturi in umetnosti, ki bo preventivno in celovito obravnavala zaposlene pri preprečevanju poklicnih bolezni in poškodb. Komisija poziva Ministrstvo za kulturo, Ministrstvo za zdravje in Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, da se v najkrajšem možnem času jasno opredelijo do omenjene pobude oz. v okviru zakonodaje predstavijo možne ukrepe za zagotovitev preventivne obravnave poklicnih bolezni s področja kulture in umetnosti.

Mag. Damijana Zelnik, l.r.
sekretarka

Branimir Štrukelj, l.r.
predsednik